

3201 SAYILI KANUN

MADDE 10

DR. ÖĞR. ÜYESİ SENEM DEĞER

SOSYAL GÜVENLİK SÖZLEŞMELERİ İLE TRANSFERİ SAĞLANAN PRİMLERİN İADESİ

Madde 10 - Türk vatandaşları hesabına yabancı ülkelerdeki sosyal güvenlik kurumlarına yatırılmış bulunan primlerin, ülkelerarası anlaşmalarla Türkiye'ye transferlerinin sağlanması halinde;

a) Transfer olunan primlere ilişkin sürelerin tamamını bu Kanuna göre borçlanarak, tahakkuk ettirilen (...)1 borcunu da ödemiş olanlara, transfer olunan primlerin tamamı,

b) Transfer olunan primlere ilişkin sürelerin bir kısmını bu Kanuna göre borçlanarak tahakkuk ettirilen (...)1 borcunu da ödemiş olanlara, transfer olunan primlerin borçlandıkları süreye isabet eden orandaki miktarı,

Transfer tarihindeki cari kur üzerinden Türk Lirası karşılığı olarak ilgili sosyal güvenlik kuruluşunca sigortalıya, hak sahiplerine veya mirasçılara iade edilir.

İLGİLİ MEVZUAT: Yurtdışında Geçen Sürelerin Borçlandırılması ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik- YGSBDİY, Sosyal Güvenlik Kurumu'nun 2020/53 sayılı Genelgesi, Sosyal Güvenlik Kurumu'nun 2014/27 sayılı Genelgesi

KAYNAKÇA

- Aslanköylü, R. (2004), Sosyal Sigortalar Kanunu Yorumu ve İlgili Kanunlar, Cilt 2, 2. Baskı. Ankara: Yetkin Yayınları, (Cilt 2).
- Çelebi, D. (2017), Türk Sosyal Güvenlik Hukukunda Yurt Dışı Hizmet Borçlanması, Ankara, Adalet Yayınevi.
- Elma, R. (2021), Örnekler ve Uygulamalarla Sosyal Güvenlik Hukuku, 5. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
- Kovancı, N. (2015), “Türk Sosyal Güvenlik Hukukunda Hizmet Borçlanması”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi.
- Limon, R./ Olgaç, C. (2010), Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Son Düzenlemeler Işığında Tahsis Uygulamaları, Kısa Vadeli Sigorta Uygulamaları, Genel Sağlık Sigortası Uygulamaları, Yurtdışı Borçlanma Uygulamaları. Ankara: TES-İş Sendikası Eğitim Yayınları.
- Olgaç, C. (2011), Son Değişiklikler Işığında Türk Sosyal Güvenlik Hukukunda Yurtdışı Borçlanma Uygulamaları Rehberi. Ankara: Yaklaşım Yayıncılık.
- Orhan, C. (2007), Türk Vatandaşlarının Yurt Dışında Geçen Sürelerinin Borçlanılması ve Türkiye’deki Emeklilik Hakları, Ankara: Turhan Kitabevi.
- Öztürk, S. (2014), Yargıtay Kararları Işığında Yurt Dışı Borçlanması ve Aylık Hakları, Ankara, Yetkin Yayınları.
- Sözer, A. N. (2020), “Yurt Dışında Çalışan Türk Vatandaşlarının Türkiye’de Emeklilik Hakları: F. Almanya Örneğinde Bir Değerlendirme”. Legal İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi, 17/67 s. 1087-1120.

ANLATIM PLANI

Giriş

I. Transfer Edilen Primlerin İadesi

II. İkili Sosyal Güvenlik Sözleşmelerinde Prim Transferi

A. İsviçre Prim Transferi

B. Almanya Primlerin İadesi

GİRİŞ

Yurtdışında çalışan Türk vatandaşları uzun yıllar o ülkede prim ödemektedirler. Ancak bazen henüz uzun vadeli sigorta kollarından yararlanamadan Türkiye’ye dönmektedirler. Ödedikleri primler çalıştıkları yabancı ülkelerde kalmaktadır. Bu durumda, o ülkede ödedikleri primleri geri almak istemektedirler¹. İsviçre’de akdedilen iki taraflı sosyal güvenlik sözleşmesi hükümleri

¹ Sözer, 2020; 1113; Aslanköylü, 2004 Cilt 2; 2696; Öztürk, 2014; 659; Orhan, 2007; 149; Çelebi, 2017; 172; Kovancı, 2015; 190.

nedeniyle, Almanya'da ise kendi mevzuatları nedeniyle primlerin iadesine izin verilmektedir. Bu durum diğer ülkelerde çalışanlar ile eşitsizlik yaratmaktadır. Bu nedenle, Kanunda düzenlenen primlerin trafnsferine ilişkin hüküm yerinde bir hükümdür.

I. TRANSFER EDİLEN PRİMLERİN İADESİ

3201 sayılı Kanun'un 10. maddesi ile YGSBDİY'in 17. maddesine göre prim transferinin yapılabilmesi için transfer edilen ülke ile Türkiye arasından iki tarafı sosyal güvenlik sözleşmesi bulunmalı, sosyal güvenlik sözleşmesinde primlerin iadesine engel hüküm bulunmamalıdır.

Transfer edilen primlere ilişkin sürelerin tamamı için yurt dışı hizmet borçlanması yapılmışsa ve tahakkuk ettirilen borç ödenmişse transfer edilen primlerin tamamı; transfer edilen primlere ilişkin sürelerin bir kısmı için yurt dışı hizmet borçlanması yapılmışsa ve tahakkuk ettirilen borç ödenmişse ise transfer edilen primlerin borçlanma yaptıkları sürelerle karşılık gelen kısmı iade edilecektir². İade, yabancı ülkeden transfer tarihindeki cari kur üzerinden hesaplanan Türk Lirası karşılığı ile sigortalıya, hak sahiplerine yahut mirasçılara yapılacaktır³.

Yurt dışı hizmet borçlanması ile iki tarafı sosyal güvenlik sözleşmeleri ile tanınan primlerin transferine ilişkin haklar birbirinden bağımsızdır. Nitekim Yargıtay bu hususu şu şekilde vurgulamıştır⁴: "İki ülke arasındaki Sözleşme kapsamında prim transfer işlemleri ile Kanun kapsamında borçlanma işlemleri arasında ilişki bulunmamakla birlikte, Kanunun 10 uncu maddesinde borçlanılan gün sayısı kadar primlerin iade edileceği öngörüldüğünden, prim transferi ile borçlanma işlemleri ayrı ayrı yürütülecektir". Yurt dışı borçlanma işlemi, sigortalının talebine bağlı bir hak olduğu için sigortalının talebi olmadan Sosyal Güvenlik Kurumu, transfer edilen primleri aylığın artırılması için değerlendiremez. Yargıtay da transfer edilen primlerden borçlanılmayan sürelerle ilişkin kısmının Kurum tarafından davacıya ödenmeyerek, bağlanan aylığın hesabında değerlendirilmesi işleminin, 3201 sayılı Kanun'a göre bir borçlanma işlemi talebi olmadığından transfer edilen primlerin bölünerek, asgari prime esas kazancı aşan kısmının sigortalıya iadesinin mümkün bulunmadığına karar vermiştir⁵. Bu nedenle Yargıtay'a göre transfer edilen primlerin tamamının iade edilmesi gerekmektedir.

Yargıtay'a göre transfer edilerek yaşlılık aylığında değerlendirilen ve aylığın artmasını sağlayan primlerin sigortalıya iadesi mümkün değildir⁶.

² Yargıtay 10. HD, 13.04.2023 tarih ve E. 2023/2124, K. 2023/4216.

³ Yargıtay 21. HD, 17.06.2013 tarih ve E.2012/8700, K. 2013/12754.

⁴ Yargıtay 10. HD, 11.04.2023 tarih ve E. 2020/2471, K. 2023/4023.

⁵ Yargıtay 10. HD, 24.04.2023 tarih ve E. 2022/2976, K. 2023/4281.

⁶ Yargıtay 10. HD, 11.04.2023 tarih ve E. 2020/2471, K. 2023/4023.

II. İKİLİ SOSYAL GÜVENLİK SÖZLEŞMELERİNDE PRİM TRANSFERİ

A. İsviçre Prim Transferi

Türkiye Cumhuriyeti ile İsviçre Federal Konseyi arasında akdedilen Sosyal Güvenlik Sözleşmesi'nin 11.11.1980 tarihinde onaylanan ve 01.06.1981 tarihinde yürürlüğe giren ek 1/2 maddesi ile eklenen 10/a maddesinde; primlerin transferine ilişkin düzenlemeye yer verilmiştir. Bu maddenin 1. fıkrasına göre İsviçre;

- İsviçre'de uzun vadeli sigorta kollarından yararlanmıyor olmak
- İsviçre'yi başka bir ülkeye yerleşmek amacı ile terk etmek
- Talepte bulunmak şartları ile malullük sigortası hariç yaşlılık ve ölüm sigorta kolları için ödenen primlerin işçi ve işveren hisseleri dahil olmak üzere tamamını transfer etmektedir.

Sözleşmenin 10/a maddesinin 2. fıkrasında primlerin transferinden sonra artık bu süreler için İsviçre uzun vadeli sigorta kollarından hak talep edilemeyeceği düzenlenmiştir. Sözleşme uyarınca Türk vatandaşları ile Türk vatandaşlığı ile birlikte birden fazla vatandaşlığı bulunanlar prim transferi talebinde bulunabilir, ancak çıkma izni alarak Türk vatandaşlığını kaybedenlere bu hak tanınmamıştır⁷.

Sözleşmenin 10/a maddesinin 3. fıkrası gereği, transfer edilen primler ve bu primlere karşılık gelen süreler, aylığa hak kazanmada Türkiye'de ödenen primler ve bu primlere karşılık gelen sürelerle muadil sayılacaktır. Eğer sigortalı ya da hak sahipleri primlerin transferinden bir menfaat sağlamıyorsa, yani transfer edilen primlerden Türkiye'de aylığa hak kazanmıyorsa bu primlerin iadesi gerekecektir. Bu nedenle, aylık bağlanması için gerekli olan primler ilgiliye iade edilemeyecektir. Kısacası Ek Sözleşmenin birinci maddesiyle eklenen ana sözleşmenin 10/a maddesi hükümlerine göre, transfer edilen primlerin sigortalıya iadesi şu üç koşulun birlikte gerçekleşmesine bağlıdır.

- a)İsviçre yaşlılık, malullük ve ölüm sigortaları yardımlarından yararlanmamış olmak,
- b)Türkiye'de veya üçüncü bir ülkede yerleşmek amacıyla İsviçre'den ayrılmış olmak,
- c)Transfer edilen primler nedeniyle Türk Emeklilik Sigortası çerçevesinde sigortalı veya hak sahibi yararına hiçbir menfaat sağlanmamış olması.

Bu şartlar içerisinde primlerin transferinde sigortalıya ya da hak sahibine iade için hiçbir menfaat sağlanmamış olma koşulu Yargıtay içtihatlarına konu olmuştur. Yargıtay'a göre İsviçre'den transfer edilen primler davacının aylık hesabında dikkate alınmış ve aylık miktarında artış meydana gelmişse,

⁷ Elma, 2021; 1391.

Kurumca sigortalının menfaatine işlem yapıldığı ve primlerin sigortaliya iadesine imkan bulunmadığı sonucuna varılmalıdır⁸.

Sosyal Güvenlik Kurumu'nun 29.12.2020 tarihli ve 2020/53 sayılı Genelgesinin 5. bölümünde İsviçre'den prim transferine ilişkin usul ve esaslara yer verilmiştir. Genelgede 01/08/2019 (dahil) tarihinden sonraki prim transferlerinin yurtdışı hizmet borçlanması yolu ile değerlendirilmesinde bu sürelerin 5510 sayılı Kanun'un 4/1-(b) bendi kapsamında geçirilmiş süre olarak kabul edileceği düzenlenmiştir. Yine 2020/53 sayılı Genelgede İsviçre'den primlerin tamamının transfer edileceği, kısmi prim transferinin mümkün olmadığı belirtilmiştir. Ayrıca Türkiye'den İsviçre'ye prim transferinin yapılamayacağı da düzenlenmiştir.

B. Almanya Primlerin İadesi

Türk vatandaşlarının Almanya'da ödedikleri primlerin iadesi, İsviçre'deki primlerin iadesinden ve 3201 sayılı Kanun'un 10. maddesinde düzenlenen primlerin transferinden farklı olarak Alman mevzuatından kaynaklanmaktadır.

Almanya, belirli şartların taşınması halinde, ki o şartlar Almanya ile akdedilen ikili sosyal güvenlik sözleşmesinin 41. maddesinde düzenlenmiştir, sadece sigortalı hissesi kısmının , prim iadesinin konusu yapılacağını düzenlemiştir. İsviçre'den farklı olarak, Almanya'nın işveren hissesi kısmı olan primlerin iadesi mümkün değildir.

Primlerin iadesi elbette İsviçre'de olduğu gibi sigortalının talebine bağlıdır ve iadenin primlerin tamamına ilişkin olması gerekmektedir. Primlerin iadesinin gerçekleşmesi için aranan şartlar şu şekilde sıralanabilir:

- Almanya ödenen sigortalı prim hisselerinin,
- Almanya ya da Türkiye'de zorunlu sigortalılığın sona erdiği tarihten sonra 24 aylık bekleme süresi sonunda,
- Almanya'yı terk etme şartı ile
- sigortaliya ya da sigortalının ölümü hâlinde hak sahiplerine iade edilmektedir.

Ancak sigortalının ödenmesinde katkısı bulunmayan işsizlik parası, işsizlik yardımı, çocuk yetiştirme süresi primleri, işveren hissesi primleri ile tam ya da kısmi aylık bağlanması yahut rehabilitasyon tedbiri uygulanması ile karşılığı alınan primler iade edilmemektedir⁹. Türkiye'de ikamet eden Türk vatandaşları Almanya'da ödedikleri primlerinin iadesini Sosyal Güvenlik Kurumu aracılığı ile alabilmektedir.

⁸ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 07.06.2023 tarih ve E. 2021/780, K. 2023/600.

⁹ Limon/Olgaç, 2010; 238-239; Olgaç, 2011; 74; Öztürk, Yurt Dışı Borçlanması, 685-686; Elma, 2021; 1389.

Yargıtay'a göre, prim iadesi suretiyle tasfiye edilen yurt dışı hizmetlerindeki anılan tasfiye edilme hali, söz konusu yurt dışı sürelerinin, 3201 sayılı Kanun uyarınca borçlandırılarak, sigortalının sosyal güvenliği bakımından değerlendirilmesinde, aksine bir düzenleme bulunmadığından engel değildir¹⁰.

Yine Yargıtay'a göre, primlerin iadesinden yararlanılarak Almanya'daki sigortalılık tasfiye edildiğinde, tasfiyeye uğramış hizmetlerin sosyal sigorta hukuku açısından geçerliliğini yitirmiş sayıldığından ve artık her iki ülke mevzuatına göre nazara alınabilecek bir sigortalılık süresi kalmayacağından, Türkiye Cumhuriyeti ile Almanya Federal Cumhuriyeti arasında aktedilen Sosyal Güvenlik Sözleşmesinin, konuya ilişkin 29'uncu maddesinin 4'üncü bent hükmü uyarınca, rant sigortasına giriş tarihinin, Türkiye'de sigorta başlangıcı olarak sayılması mümkün olmayacaktır. Ancak 29.09.2014 tarih 2014/27 sayılı Genelge'de Almanya'dan prim iadesi alınan sürelerdeki çalışmaya başlanılan tarihin de ülkemizde sigorta başlangıcı olarak kabul edileceği belirtilmiştir. Bu nedenle, sigortalı yazılı başvurmuşsa Almanya'daki sigortalılıkları primlerin iadesi ile tasfiye olmuş olsa da sigortalılığın başlangıcı sayılacaktır¹¹.

¹⁰ Yargıtay 10. HD, 12.03.2015 tarih ve E. 2014/25598, K. 2015/4362.

¹¹ Yargıtay 10. HD, 12.12.2014 tarih ve E. 2014/848, K. 2014/26449. Yargıtay, 10. HD, 16.06.2016 tarih ve E. 2016/9472, K. 2016/10076.